

O U B L I

Heureux, heureux les morts : le tombeau dans leur cœur
A fait se taire enfin les sanglots de la vie :
Quant le soleil se cache en la vague rougie,
Ne pleure pas sur eux, réprime ta douleur :

Car à cette heure tous s' en vont avec lenteur
Boire au Léthé divin la douce léthargie,
Mais de fange aussitôt l' eau limpide est remplie
Si des yeux bien-aimés y font tomber des pleurs.

Ets' ils loivent cette eau leur âme se rappelle
En traversant les près où fleurit l' asphodèle,
Les maux anciens qui pour toujours semblaient dormir.

Plus que les morts plains ceux que l' âpre vie enchaîne
Car pour eux point d' oubli : et si tu veux gémit
Quand vient le soir, gémis sur la souffrance humaine.

MAVILIS

Athènes, 5 Février 1911.

[Traduit du grec moderne
par Pierre Baudry]

ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ

Ἀφιερώνεται τοῦ φίλου Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΔΟΥ

Δούλεδά ἦσυχά ἦσυχά τῇ νύχτᾳ στή μικροῦται-
κη τὴν κάμερή μου, γιατί τότες εἶχα πᾶν νὰ πε-
ράσω ἓνα δυὸ μῆνες στὴν Πρίγκιπο τὸ καλοκαίρι,
νὰ θυμηθῶ τὰ πατρικά μου, καὶ καθόμουνε στὸ
κισσάκι τοῦ ῥιχτιμοῦ, ποὺ πρὶν εἶτανε δικό μας
καὶ ποὺ τὸ νοίκιαζα τώρα, ἐπειδὴ προτοῦ πεῦθάνη
τὸ πούλησε ὁ μπαμπάς. Ἐκείνη τῇ νύχτᾳ, ἡ ὥρα
δέκα, δεκάμιση, γλυκὰ γλυκὰ, ἐνῶ ἔγραφα, κάτω
ἀπὸ τὸ παράθυρό μου, τὸ κῶμα σιγανόρουμα χτυ-
ποῦσε τοῦ ῥιχτιμοῦ τὴν πέτρα μαζί μὲ τὰ ντουδά-
ρια τοῦ κισσικοῦ ποὺ βουτούσανε στὸ γιαλὸ. Γιὰ
τοῦτο, βυθισμένος ὅπως εἶμουνε στῆς πέννας τὸ γλί-
στημα τὸ ψυθουριστὸ, ποὺ συνόδεζε κανονικὰ καὶ ἡ-
μερὰ τὸ δυνατότερο τῆς θάλασσας τὸ ψιθύρισμα, δὲν
πῆρε ἀμέσως τὰ φτί μου ἓναν κρότο δίπλα, στὴν
πόρτα ἔξω τοῦ κισσικοῦ μου. Κρότος δειλιασμένος,
ποὺ κάποτες ἔπαθε, κάποτες πάλι ξανάρχιζε, σὰ νὰ
τσουγγράνιζε κανέναν τὸ ξύλο, ἀγάγια, ἐπίμονα καὶ
ἀπελπισμένα. Σηκώθηκα καὶ πήγα μὲ τὴ λάμπα.
Κλέφτης βέβαια δὲν εἶτανε καὶ οὕτε τὸ συλλογίστη-
κα νὰ πάρω τὸ πιστόλι μου· ὅσο ζύγωνα, τόσο πρὸ
πολὺ καὶ μὲ θάρρος περσότερο μεγάλωνε ὁ κρότος.

— «Ποιὸς εἶναι ;» ρώτησα.

— «Ἐγὼ εἶμαι, ἀφέντη, μὴ φοβάσαι.»

Μοῦ τῶλεγε μὲ τόσο τρεμάμενη φωνή, ποὺ κα-

τάλαδα πῶς ἀπὸ τοὺς δυὸ μας σίγουρα ὁ πιὸ φοβι-
σμένος ἐγὼ δὲν εἶμουνε.

— «Ποιὸς ἐσύ ;» τοῦ ἀποκρίνουναι.

— «Ὁ Δεουδές !»

— «Ὁ Δεουδές ;»

— «Νά, ὁ Ἀντίγονος Ἀντιγονιάδης»

Ὁ Ἀντίγονος Ἀντιγονιάδης ! Ἐφριζα. Ἐνας
Ἀντίγονος Ἀντιγονιάδης—ἀδύνατο δυὸ νομάτοι νᾶ-
χουνε ὄνομα τόσο κλασσικῶς—βρισκότανε στὴ φυ-
λακή, ἐδῶ καὶ τρεῖς μῆνες, γιὰ φονιάς.

— «Λοιπὸν, ἔρχεσαι νὰ μὲ σκοτώσῃς ;»

— «Σὲρ Γιάγκο μου, στὸ θεό σου, μὴ χωρ-
τέδῃς. Θὰ μὲ πιάσουνε. Ἀνοιξέ μου !»

Λυπήθηκα καὶ τοῦ ἀνοιξα. Δὲ χαρομέρησε, χύ-
θηκε μέσα, σφάλαιξε ὁ ἴδιος τὴν πόρτα καὶ στάθη-
κε ἀκκουμπισμένος στὸ πορτοφύλλο. Τὸν κοίταξα
στὸ φιλὲ τῆς λάμπας μου τὸ φῶς, ποὺ ἀπὸ τὴν ἀν-
τιφραγγιά του κιτρινογαλλίζανε τὰ παχουλὰ του τὰ
μαγουλάκια. Ποτὲ μοῦ δὲν εἶδα πρόσωπο πιὸ ἀθῶο,
πιὸ παιδιάτικο. Χαμογελοῦσε δειλὰ καὶ ἔδειχνε τό-
τες, μὲ ἀρέλεια, ἓνα του δόντι του χαλασμένο, με-
λανό. Δὲν κρατήθηκα καὶ τοῦ εἶπα·

— «Πῶς μπέρεσαι καὶ φρόνιφες, ἔτσι δὲ πρὸς σὲ
βλέπω ;»

— «Ἀφῆσέ με πρῶτα νὰ πάρω τὴν ἀνάσα μου,
καὶ ἂν ἀγαπᾷς, θὰ τὰ μάθῃς ὅλα.»

Τὸν πήγα στὸ γραφεῖο μου καὶ τὸν ἔβαλα νὰ
καθίσῃ στὴν κόκκινο μάλλινο σοφά. Τοῦ ἔφερα λίγο
ἀθόνερο· ἤπιε, λὲς καὶ ἔπινε τᾶθάνατο νερό. Γύρισε
στὸν τόπο τῆς ἡ καρδιά του, ἀλλάξε ἡ ὄψη του,
σὰ νὰ ξανάγιωνε ξαφνικά. Τώρα μοῦ φαινότανε πῶς
κάπου τονὲ γνώρισα.

— «Δεουδές ! Καλέ, μήπως εἶσαι ὁ Ἀντίγονος
ποὺ ἐρχόσουνε σπῆτι, ἔτσι εἶπουνε μικρός ;»

— «Ἀμέ, ποιὸς ἄλλος ; Σπῆτι σας, βέβαια, στὸ
Γαλατά. Δὲ θυμᾶται, γιατί ἐμεῖς χειμῶνα καλοκαί-
ρι κατοικοῦσαμε στὴ Νάακη, μὲ φορὰ μοῦ ἔγρα-
φες ἓνα γράμμα, ἐπὶ ποὺ εἶχες μάθει τὴν ἀρφαδή-
τα, καὶ μὲ τὸ ναί, μοῦ στάθηκε ἀδύνατο νὰ βγάλω
τὸ νόημα· δὲν μπορούσα νὰ καταλάβω πῶς μόρφω-
νες τίς λέξεις. Ὁ πατέρας κατέθηκε τὴν ἄλλη μέρα,
ἤρθε σὲ σᾶς, δουλεῖα νὰ γυρέψῃ, τοῦ λόγου σου
πετάχτηκες·

— «Ἐλαβε ὁ Ἀντίγονος τὸ γράμμα μου ;»

— «Τόλαξε, πουλί μου, μὰ δὲν κατώρθωσε νὰ
τὸ διαβάσῃ.»

Ἐστὸ πρόσμενες κοπλιμέντα, καμάρωνες ποὺ βα-
σταῖσες πέννα, ποὺ ἐπιανες ἀλληλογραφία μὲ τοὺς
φίλους σου. Καὶ νὰ σου τώρα ποὺ ἀκουγες ἄλλα.
Ζεματίστηκες. Τί κάνεις ; Γιὰ νὰ μοῦ δώσῃς ἓνα
μάθημα, μοῦ ἀντιγράφεις τὸ ἀρφαδῆτο καὶ λὲς τοῦ

—«Ίσως νά μὴν τὰ λέω καλά. Νά, θέλω νά πῶ μὲ τὰ χρήματα πού ξεοδέδουνε ἀφτοί, ἐγὼ μποροῦσα νά σπουδάσω, μποροῦσα νά γίνω ποιητής!»

Τὶ ὥραϊα, δέχως ἴσως νά τὸ ξέρῃ μού τὸ εἶπε! Νά γίνῃ ποιητής. Βέβαια, ποιητής πρῶτα γεννιέσαι, μὰ πρέπει κατόπι καὶ νά γίνῃς. Πρέπει νά μάθῃς τὴν τέχνη σου, πρέπει νά μάθῃς ὡς καὶ τὴν ποίησίν σου..

Φαίνεται πὼς ἅμα τῇ συλλογίστηκε τῇ μάθησιν, τῇ μάθησιν πού ὁ ἴδιος δὲν ἀξιόθηκε νὰπολάψῃ, ἀμέσως τὰ μάτια του ἀγριέψανε, ἀστράψανε, κα πάντα μὲ τὴ δυσκολία ἐκείνη πού μὲ τὴ μολόγησε, καὶ πού τὸν ἐμπόδιζε νά λέγῃ λέξερα ὅτι τέλει, μού ξεφουρνίζει σωρὸ σωρὸ λόγια, ὅπου μὲ κάποια προσοχή, μὲ κάποιο κόπο, ξεδιάνρινα ἔνα ιστορικὸ τοῦ παλίου, τοῦ παιδιακήσιου καιροῦ μας πού τὸ εἶχα ξεχασμένο, καὶ μού τὸ δηγότανε κουτσὰ στραβά, μὲ τὴν πεποίθησιν, μὲ τὴν πλάνη πού ἔχει μέσα του ὁ ἄθρωπος ὁ ἀπλός, πὼς ἐκεῖνο πού ξέρει, τὸ ξέρει καὶ σὺ, σὲ τρόπο πού μόλις ὑπάρχει ἀνάγκη νά σοῦ τὸ ξηγήσῃ. Ἀπὸ καὶ ἐρχονται θαρρῶ τὰ περισσότερα παρκαυήματα σὲ τέτοια κουθέντα μὲ ἀκαλλιέργητους, ἀπὸ καὶ μάλιστα ἡ συνήθεια τους νά μὴν ἐκφράζονται ὅπως πρέπει, παρὰ πάντα μισά.

—«Πού λές. Τὸ βαπόρι τότες ὅπου ἀνέδηκα μαζί σου. Πού ἐφεθε γιὰ τὰ Παρίσια. Οἱ Μεσσαζερίας. Τὶ ὥραϊα, τί κοντζάμ βαπόρια! Καὶ σοῦ πάνε στὴν Ἑδρώπη. Ἐπρὸςδεδες ἕνα σου ἀξάδεφρο. Μεγαλήτερό σου. Τὸ σιχάθηκα, τὲ μίσησα, θὰ τὸ σκότωνα ἐκεῖνο τὸ παιδί!»

Κι ὁ Ἀντίγονος σήκωνε μὲ φοδέρεις τῇ γραθιά του. Σὰ νάφριζε τὸ στόμα του ἀπὸ τὴ λύσσα. Μὲ κοίταζε. Εἶδε πὼς δὲν καταλάβαινα. Καὶ ξακολούθησε πρὸς ἡμερὰ.

—«Ὁ Ἀλέξαντρος, τὸ πρωτοξαδέφρι σου, δὲ θυμάσαι; Μὲ τὴν πλούσια φαμελιά του. Ἀξάφνα τοῦς κατέθηκε, ὁ θεὸς ξέρει γιατί, ἔτσι, νά τονέ στείλουνε στὸ Παρίσι, νά σπουδάσῃ. Νά σπουδάσῃ!»

Τρίζανε τὰ δόντια τοῦ καημένου, ὅταν πανάλαβε τὴ λέξη.

—«Νά σπουδάσῃ!! Ἀφτός; Δὲ βαριέσαι; Πὲς νά σαπίσῃ, πὲς νά χαθῇ, πὲς νά παραλύσῃ. Καμένα δὲ μὲ κόφτει νά παραλύσῃ τέτοιο ζῶο, πού ἀπὸ μικρὸς ἔξῃ χρονῶ ἀγῶρι κοίταζε πὼς νά βάλῃ τὴν κραδάτα του, πού ἄλλο μὲ τὸ νοῦ του δὲν ἔβαζε παρὰ μόδες καὶ μαραφέτια. Ἐμένα μὲ κόφτει πού στὴ θέσῃ του δὲν πῆγα ἐγώ. Ἐγὼ θὰ σπούδαζα. Ἐγὼ θὰ πρόκοφτα. Πές μου—καὶ σηκώθηκε ὁρθιος ὁ Ἀντίγονος—πές μου, σὲ παρακαλῶ, τί ὄφελος, τί κέρδος ὑπάρχει γιὰ τὸν κόσμον, νά κωλοσέρ-

νεται στοὺς δρόμους καὶ στὰ καφενία ἕνας Ἀλέξαντρος, νά σπουδάσῃ, λέει, νεμικά, ὁ ψέφτης, Παναγιὰ μου; Τὶ βγαίνει ἀπὸ τὰ νεμικά του γιὰ τὴ Ῥωμισούνη—ἐκεῖ πού ἐγὼ νά εἴμουνε, θὰβγαίνει ἴσως κανένας μεγάλος ποιητής!»

Εἶχε κάποιο μεγαλεῖο ἐνῶ ἔτσι μιλοῦσε. Χαμήλωσε ἄξαφνα, τράκισε τὴ φωνή του.

—«Βλέπεις, Γιάγκο μου; Ἰσως, σοῦ εἶπα. Ἰσως θὰδῇ κανένας ποιητής. Ἦνα ἴσως εἶναι. Μὰ γιὰ ἕνα ἴσως τόσο μεγάλο, ἀξίζει τὸν κόπο νά δοκιμάσῃ κανεῖς. Ἀς ξεκουμπιστοῦνε οἱ Ἀλεξάντροι. Ἀς ἐρθεῖνε οἱ ἄξιοι.» Ἀπορούσα τώρα πὼς τὰ διατύπωνε μὲ λίγα λόγια ἔτσι καθαρά καθαρά.

—«Ὅχι! Ἐπρεπε ἀφτός νά χαρῇ ἐκεῖνο πού ἐγὼ τὸ στεριόμουνε καὶ μού πονοῦσε ἡ ψυχὴ μου.»

Στὸ βαπόρι, δειλὰ δειλὰ, φτωχόπαιδο μαραμένονα πρωτοῦ ἀθίσῃ ἀκόμη, σὲ συντράφεδα κ' ἔλεγα μέσα μου.

—«Τουλάχιστο νά εἶτανε ὁ Γιάγκος μου πού φέγγει! Ὁ Γιάγκος μου δὲ θὰ πήγαινε τοῦ κάκου. Ὁ Γιάγκος μου θὰ μάθαινε στάλῃθαι.

Ἐὸς ὅμως ξέγνοιαστα, ξεθαρῶρα, χαρούμενος, γελαστός, σὰν τὰδολο τὸ παιδί, πήγαινες κοντὰ στὸν ἀξάδεφρό σου, τοῦ ἐπιανεσ τὸ χέρι, τονέ βρωτούσες *τί θὰ σοῦ φέρῃ ἀπὸ τὰ Παρίσια σὰ γυρίσῃ*. Καὶ τοῦ ἔλεγες *μὰ σουγιά, ἔτσι, σὰν καὶ τούτη*—πού τοῦ ἐδειχνες—*μὰ πιδ καλήτερη*. Ἐπειτα ξαναρχόσουνε· *Ὅχι, κάλλια νά μοῦ φέρῃς ἕνα μολύβι σὰν τουφέκι*. Καὶ πάλε τοῦ ἐδειχνες ἕνα μολυβονόνηλο ἀπὸ κείνα πού φτειάνουνε στὴ Φραγκιά, ἕνα φιλιτσένιο πού τόντις εἶχε μορφή τουφεκινοῦ τραβοῦσες τὸ μολύβι κ' ἐμοιαζε τάχῃ σὰ νά τραβοῦσες τὴν μπαγιονέττα, πού εἶχανε τότες στὴ Γαλλία.»

Ὁ Ἀντίγονος χαμογέλασε καὶ φάνηκε ἀθῶα τὸ δόντι του τὸ μελανό.

—«Ἐπειτα ξαναζύγωσες καὶ τοῦ εἶπες· Ἰσως τὸ καλήτερο, νά μοῦ φέρῃς καὶ τὰ δυό.»

Γέλασα, γιατί θυμήθηκα καὶ εἶδα πὼς ἔσοχο μνημονικὸ εἶχε ὁ φίλος. Ἐκεῖνος ὅμως ἀντὶς νά γελάσῃ δέφτερη φορά, ἔσκυψε τὸ κεφάλι του συλλογισμένος, κ' ἔμεινε δυὸ λεφτά μὲ τὸ στόμα του κλειστό. Τᾶνοιζε νά ξακολουθήσῃ κ' ἔδλεπε πὼς γύρεβε τὰ λόγια του ἕνα ἕνα· τὰ μυσεῖδια του σὰ νά γράφανε ξανὰ καμιά σταναχώρια, μπορεῖ καὶ καμιά ζούλια.

—«Ναῖσκε! Εἴσουνε τότες δέκα, ἐγὼ δώδεκα χρονῶ ἀγῶρι. Τὸ στοχάστηκα συχνὰ κατόπι ἀφτό σου τὸ κίνημα. Καὶ σὲ θάμασα. Ἐὸς ἀπὸ μικρὸς μικρὸς φαίνεται νά τὸ κάτεχες πὼς κάτι μιὰ μέρα θὰ γίνῃς. Γιὰ τοῦτο δὲ θύμωνες σὰν καὶ μένα πού πήγαινε στὰ Παρίσια ὁ ἀξάδεφρος, κι ἄλλο δὲν ἔ-

μπαιμπά νά μου τὸ φέρῃ. Σκατίζει ὁ μπαμπὰς καὶ οὐ τοῦ λές ἡσυχά·

— «Ἐννοεῖται! Ἄφου δὲν τὸ κατώρθωσε νά μὲ διαδάσῃ, ἀφ'το σημαίνει πὼς δὲν ξέρεῖ τὰ ψηφιά, καὶ τοῦ τὰ στέλνῃ, γιὰ νά μὴ δυσκολέβεται.»

— «Βλέπεις πὼς δὲν ξέχασα τὰ περασμένα μας. Ἦσες δὲ ἐστὶ μεγάλη φαμελιά κι ἂν εἴσατε. πάν-
τα φανήκατε καταδεχτικοί. Εἰς καὶ γὼ φίλοι, σὰ νὰ μὴν ὑπάρχε ἀναμεταξύ μας κοινωνικὴ διαφορά. Γιὰ τοῦτο σ' ἀγάπησα πάντα μου.»

Τὸ ὕψος του, ἐκείνη τῇ στιγμῇ, τόσο ἡμερο, τό-
σο συμπαθητικὸ, ποὺ καὶ κι ἀπὸ τότες ὑποφιάστη-
κα, πὼς δηλαδὴ τὸ τρομερὸ του τὸ ἐγκλημα δὲν
μποροῦσε νὰ εἶναι κανένα πρόστυχο χτηνώδικο ἐγ-
κλημα. Καὶ τόντις κατάλαβα κατόπι, πὼς ὁ περι-
φημος ὁ φόνος του μαρτυροῦσε ψυχόρμητα ἰδιαιτέρως,
ψυχόρμητα ποὺ τοῦς ἀξίζε κανένα ὄνομα καλὸ, γι-
ατὶ βλαστοῦσανε τόντις ἀπὸ ἀφηγλὰ αἰσθήματα καὶ
γενναῖα.

Τὸν κοίταξα, πάσκιζα νὰ καταλάβω ἀπὸ τὴν
ὄψη του τί μαγεῖρεθε μαθὲς μὲ τὸ νοῦ της. Μὰ θαρ-
ρῶ πὼς ὁ Ἀντίγονός μου, ἐκείνη τὴν ὥρα, δὲ μα-
γεῖρεθε τίποτα. Σὰν τὸ σκυλὶ ποὺ βροχὴ τὸ πήρε
ἢ ποὺ ὁ ἀφέντης του τὸδαῖρε καὶ βρίσκει μιά γω-
νιά νὰ ἡσυχάσῃ, ἔτα. κι ὁ Δεουδὲς σὺπαινε τώρα
χοῦζουρεμένος στὸν κόκκινό μου τὸ σοφά, ἐπειδὴ
στὸ κίσκι μου τουλάχιστο, μήτε βροχὴ τὸν ἔδερνε
μήτε ξύλο.

— «Κοιμάσαι;»

Ἀνατινάχτηκε.

— «Τί ὥραία ποὺ εἶμαι δῶ! Ποτὲ μου τόσο
λαμπρὰ δὲν εἶμαι!»

— «Ποῖός φταίει; Τί πήγες καὶ πνίγηκες στὰ
αἶματά;»

— «Ἠρέπει, Γιάγκο μου, ἀπαρχῆς νὰ σοῦ τὰ
ξεδιπλώσω τὰ καλλέκαστα, νὰ μάθῃς τὰ ἱστορικὰ
μου, ἔπειτα νὰ μὲ κρίνῃς, νὰ μὲ καταδικάσῃς κιό-
λας, ἂν ἀγαπᾷς. Νὰ ξέρῃς ὅμως πὼς στή ῥητορικὴ
πολύ προκομμένος δὲν εἶμαι. Νὰ μιλῶ δὲν ξέρω. Μὲ
κόπο τὰ βγάξω, μὲ κόπο τὰ τραβῶ ἀπὸ μέσα μου
νὰ λόγια, ἕνα ἕνα, μὲ κόπο τὰ ραδιάζω, νὰ πῶ ἐ-
κείνο ποὺ θέλω, νὰ βγῇ ἕνα νόημα. Ὡστε νὰ μὴ
μ' ἀντισκίπτῃς.»

— «Σοῦ τὸ τάξω», τοῦ ἀπεκρίθηκα καὶ στρώθη-
κα στὸ σοφά μου, ἀντικρὺ του.

— «Ἐγὼ εἶμαι γεννημένος καλαμαράς.»

Χαιρολόασα. Καλαμαράς δὲν ἔδειχνε μὲ τὰ
γλυκά του τὰ μυσεῖδια, τὰ ἡμερα.

— «Ναῖσκε! Ἀπὸ παιδί τὰγάπησα τὰ γράμμα-
τα. Καὶ πειδὴ ποτὲ μου δὲν μπόρεσα νὰ τῇ χαρῶ
τὴν ἀγάπη μου ἀφτῇ, νά, γιὰ τοῦτο δυστύχησα,

γιὰ τοῦτο, νά, ἤρθανε κι ἐλα τᾶλλα. Γιὰ τοῦτο σκό-
τωσα.»

Μοῦ πέρασε ὑποψία πὼς ὁ Ἀντίγονός μου θὰ
εἶτανε κάπως ζουλιάρης, θὰ εἶχε μέσα του κανένα
μίσος ποὺ δὲν τὸ φανέρωνε, μὰ ποὺ τὸ ξαστέρωνε τὸ
ὕψος του, γιὰτὶ ἐνῶ μιλοῦσε γιὰ τὴν ἀγάπη του
πρὸς τὰ γράμματα, ἡ φωνή του εἶχε κάτι ἄγριο,
κάτι στρυγνὸ, ἀντὶς νὰ μαλακώσῃ μὲ τὴν ἀγάπη.
Χωρὶς νὰ τοῦ πῶ τίποτα, τὸ κατάλαβα λαμπρὰ τί
συλλογιόμουνε μὲ τὸ νοῦ μου· ἐπειδὴ τὸ πνέμα δὲν
τοῦ ἔλειπε κι ἄρπαζε τὸ μάτι του ἀμέσως, ὅ τι πα-
ραμικρὸ κίνημα κι ἂν ἔπαιζε στὸ πρόσωπό σου.

— «Μὴ μὲ νομίζῃς κακὸ ἄθροιστο. Βλέπεις, ἐσέ-
να δὲ σὲ ζουλέδω, δὲ σὲ ζούλεψα ποτέ μου. Καὶ σὺ
σὰν καὶ μένα τὰγαποῦσες τὰ ἱερὰ τὰ γράμματα,
τίς λάτρεδες καὶ σὺ τίς Μοῦσες τίς παρθένες—Νά,
λόγια, συλλογίστηκα, στὸ στόμα ἐνὸς φονιά.— Ἐ-
πειτα, εἶπνε καὶ τὸ γραμματάκι σου ἐκεῖνο, θυμά-
σαι, τὸ ἀνωρθογραφημένο, μὲ τὰ ψηφιά ποὺ τόσο
παράξενα, τόσο ἀστείχ τὰ συνταίριαζες, τὸ γραμ-
ματάκι σου ποὺ νόημα δὲν εἶχε. Τί νὰ σὲ ζουλέ-
δω; Ὡς πῆς, κατόπι ἀκούστηκες, ἔγινες μεγάλως
ἄθροιστος. Βέβαια. Μὰ σοῦ ἀξίζε κιόλας. Εἴςσυνε κα-
λῆς, πλούσιος φαμελιάς παιδί. Ἀντὶς νὰ κάμῃς τὸν
ἐμπορο ἢ τὸ λιμοκοντόρο—ποὺ ἀνάθεμάν του· ἀ-
φτουνοῦς!—ἐσὺ, ματάκια μου, ῥίχτηκες στὴ μελέτη
κατακέφαλα καὶ κατὰκαρδὰ. Ἐμένα μοῦ ἔρεξε, τὸ
καμάρινα μάλιστα ποὺ σὲ γνώρισα παιδί παιδάκι,
στὸν καιρὸ ποὺ μόλις ἤξερες τὴν ἀρφαδῆτα, ποὺ
μοῦ ἔγραφες ἐμένα τὸ φίλο σου, τὸ κωμικὸ σου τὸ
γραμματάκι. . . . Γιάγκο, Γιάγκο μου, νά, τοῦς
ἄλλους ἐγὼ μισῶ, τοῦς ἄλλους, τοῦς ἀνίδεους ποὺ ἔ-
τυχε νὰ γεννηθοῦνε βουτηγμένοι στὸν παρά, ποὺ
τὸν παρά τοῦς τὸν σπαταλοῦνε, τὸν πετοῦνε στοῦς
δρόμους, ἡμαρτία μου, σὰ νὰ ῥίχνουνε στὰ σοκάκια
τὸ κρέας ποὺ δὲν ἔχει ὁ φτωχός. Καὶ νὰ συλλογιέ-
ται κανεῖς, καὶ νὰ βάλῃ κανεῖς μὲ τὸ νοῦ του, πὼς
ἐνῶ οἱ ἀσυνείδητοι ἀφτοί, μὲ τὰ στραβά τοῦς μάτια
—ποὺ ἡ ὀργὴ νὰ τοῦς πάρῃ!—τὸ γλέντι τοῦς κοι-
τάζουνε, τὸ ραχάτι τοῦς οἱ ἀχρεῖτοι, ἐνῶ φροντίζου-
νε γιὰ νὰ κουτοκαλοπερνοῦνε, τὰ ζῶα, καὶ γιὰ τί-
ποτις ἄλλο δὲν τοῦς μέλει, ἐνῶ τρώνε καὶ πίνουνε
καὶ γελοῦνε, ὑπάρχουνε στὸν κόσμον ἀγγέλοι, ἐπει-
δὴ τόντις ἔτσι πρέπει νὰ τοῦς λέμε, ἀγγέλοι ποὺ
πεινοῦνε, γιὰτὶ βρίσκονται στὴ γῆ καὶ λαχταροῦνε
τὸν οὐρανὸ, ἕναν οὐρανὸ δικό τους, τὸν αἴγλο τὸν
οὐρανὸ ποὺ μόνος ἀφτὺς μπορεῖ νὰ τοῦς δώσῃ θρο-
φή, τὴ θροφή τους, τὸ ψωμί τῆς ἰδέας.»

Σώπασε μιά στιγμὴ ὁ Ἀντίγονος, σὰ λαχανια-
σμένος ἀπὸ τὴ μακρινή του, κάπως ἀσυνέδετη, κά-
πως κομποδεμένη του φράση, καὶ στάθηκε σὰ νὰ
γύρεθε νὰ διατυπώσῃ πὺξ ἑξῆστερα, τὸ λογισμὸ του.

δαῖς με τὸ νού σου παρὰ τὰ παιγνιδάκια σου τὰ γαθά.»

«Ὁ Ἀντίγονος τὴν ἴδια στιγμή ἀνατινάχτηκε·

— «Μὰ ἐγὼ ἀπὸ τῆ μέρα ἐκείνη τοῦ βασιλεῦς, ἀπόφαση τέκμαρ πῶς ἔχει δὲν ἔχει στὰ Παρίσια θὰ πάω καὶ γώ. Θὰ πάω!»

Καὶ σάπατα. Τὸ γλυκὸ του τὸ πρόσωπο ἔδειχνε ἄχαρνα μιὰ θέλγησι ἄγρια.

— «Καὶ πῆγα. Μακάρι ἀχ! νὰ μὴν πῆγαίνα. Τότες ὅμως δὲν τῷδελα πῶς πρὸς πρόνιμο εἴτανε νὰ καθίσω στὰδρά μου. Ποῦ νὰ μπορέσω; Ἀκράτητη δρμὴ μ' ἐσπρωχνε ὀμπρός. Ἀφτὴ μοῦ ἔδωσε τὴ δύναμη καὶ τὸ κουράγιο νὰ ταπεινωθῶ, γιὰ νὰ κερδίσω λίγους παράδες. Φαντάσου, Γιάγκο μου, νὰ δανερέβεται κανεὶς μεγαλεῖα, νὰ λαχταρᾷ τὴ δόξα, καὶ νὰ σαρώνη ἕνα μαχαζὶ κάθε πρωτὶ, ἅμα φέξη!»

Ἀναστένανε ὁ Ἀντίγονος, σήκωσε τὰ μάτια του στὸ ταβάνι, σὰ νὰ παρακαλοῦσε κάποιον ἀπὸ ἀπάνω ἢ σὰ νὰ τοῦ ἔλεγε. — «Λυπήσου με, Κύριε!»

— «Ἀχ! Γιάγκο μου, καὶ νὰ τὸ συλλογισθῶμι πῶς τότες εἶχα βγῆ κιόλας τελειόφυτος ἀπὸ τὴ μεγάλη τοῦ Γένου Σκολή! Ὅσο βαρσοῦσα τὴ σκούπα, συλλογιόμουνε· — «Δασκάλου! Δασκάλου! Νὰ ποῦ με καταντήσατε. Νὰ τί κέρδισα ὁ ἄμειρος ἀπὸ τοὺς μέσους ἀόριστους. Ἔσεῖς μῆτε τὸν πόθο γιὰ τὴ μάθησι δὲ μοῦ δώσατε. Τὸν εἶχα τὸν ἄγιο τὸν πόθο καὶ ἀπὸ πρῶτα. Ἔσεῖς μοῦ τονὲ στρεβλώσατε. Μοῦ ἀλλάξατε τὴν πίστι καὶ τὴν ψυχὴ μου. Ἡ διδαχὴ σας; Εἶναι μιὰ σκούπα ποῦ μῆτε νὰ σκουπίξη δὲν ξέρει.»

Ἐθρίσκα πῶς ὁ Ἀντίγονος, ὅταν εἴτανε στὸ θυμὸ του, παστρικά τῷλεγε τὰ πράγματα, χωρὶς νὰ παραγυρέδῃ τίς λέξεις·

— «Ἀφέντη, ἀφέντη μου, σὶὲρ Γιάγκο, τί δὲν ἔκανα γιὰ νὰ μαζώξω λίγους παράδες; Ὡς καὶ σπέρτα πούλησα στοὺς δρόμους. Κι ἀφτὶ ἀκόμη δὲν περᾶξε. Πουλᾷς τὰ σπέρτα ἔξω στὸν ἄερα, χάφτεις τὸν κύρανό, κοιτάζεις ἀνῆλὰ τὰ σύνερα, ὄνειροπλέκεις ὅσο θέλεις. Δὲν προσέχεις στοὺς ξεδῶκεκτες ποῦ διαβάνουνε καὶ σὲ βρίζουνε. Μὰ ἐγὼ καὶ κοπέλλι ἔγινα στὰχούρι ἐνὸς πλούσιου, νὰ φροντίζω γιὰ τᾶλογα, νὰ κυλιόμυι στὴν κοπριὰ τους, νᾶχω ἀπὸ πάνω μου, ἔξω ἀπὸ τὸν ἀφέντη κ' ἔνυν παραφέντη, τὸ σείση, ποῦ με πρόσταζε σὰν ἄλλος βασιλιάς. Γιὰτὶ δὲν εἶναι μόνο ἡ δουλειά. Εἶναι καὶ κείνος ποῦ σοῦ τὴ δίνει, ποῦ σὲ πληρώνει· σὰ νὰ σοῦ κάνη χάρη, ἐνῶ ἀπὸ σένα φελιέται ἀφτός. Κ' ἔτσι ἀλήθεια, ὅσο ἔμεινα τότες στὴν Πόλη, ἔλοι μου οἱ ἀφεντάδες, λὲς κι ἀπὸ ἐλεημοσύνη με καταδεχόντανε σπῆτι τους, ἐκεῖ ποῦ ἐγὼ ἀπὸ τὴ σινεῖδησή μου ἐβγαζα τὴ ζωὴ μου νὰ τοὺς ἐφαριστήσω.

Δὲ σοῦ φαίνεται πῶς ἄξιζε τέντης νᾶπελπιστῇ κανένας; Νὰ τὰ χτυπήση ἔλα κάτω; Νὰ πῇ· — «Κόσμε, παλιόκοσμε, δὲν τὸ θέλεις νὰ προκόψῃ ὁ μικρός, νᾶνοίξῃ ὁ νοῦς του; Χάσου τὸ λοιπό. Χά-Νομαι καὶ γώ. νὰ σοῦ δείξω! Γυρέβεις νὰ σκοτωθῶ; Σκοτώνουμι. Μὰ δὲ σκοτώθηκα. Μὲ κρατοῦσε σφιχτοδεμένο στὴ ζωὴ ἕνα ἰδανικό, καὶ τὸ ἰδανικό ἀφτὸ μοῦ ἔδινε δύναμη γιὰ νὰ περιφρονήσω τὰ μεγαλῆτερα τὰ κακὰ τοῦ κόσμου.

Πῆρα τὴν ἀνάσα μου στὸ τέλος τῶν τελῶνε, δταν κατώρθωσα νὰ γίνω γκαρσόνι τοῦ τραπεζίου σ' ἕνα ἐθροπαῖικο ξενοδοχεῖο, τὸ χειμῶνα, στὸ Σταδερδρόμι, τὸ καλοκαίρι, στὰ Θεραπειά. Ἐκεῖ πιά θὰ μάθαινα τὰ γαλλικά ποῦ μοῦ εἴτανε ἀπαραίτητα γιὰ νὰ πάω στὴ Γαλλία, νὰκολουθήσω τὸν προορισμό μου, νὰ μάθω νὰ γράφω.

Ἔτσι ἔλεγα με τὸ νού μου· ἀλλιῶς ὅμως τᾶφερε ἡ τύχη.»

Ἐσκυψε πάλι τὸ κεφάλι· του ὁ καιόμοιρος καὶ με τὰ δάκρυα στὰ μάτια ποῦ ἀπόσωσε τὸ ἱστορικό του·

— «Εἶμουνε ἡσυχος στὸ ξενοδοχεῖο, δουλεύα, σερβίριζα, σήκωνα τὰ πιάτα, σκούπιζα τὰ ποτήρια, διάβαζα γαλλικά σὲ μιὰ γραμματικούλα ποῦ ἀγόρασα—καὶ νὰ διῆς τί ἔφκελα ποῦ τᾶπαιρνε ὁ νοῦς μου! Νὰ γλώσσα! Ποτέ μου ἔτσι καλὰ δὲν μπόρεσα νὰ μάθω τὴ γλώσσα τους τὴ δασκάλικη—εἶμουνε χαρούμενος, γεμάτος ἐλπίδα, ὅταν ἕνα βράδι ἄξαφνα μοῦ ἔρχεται μαντάτο πῶς δὲν μπορῶ νὰ μείνω στὸ ξενοδοχεῖο.»

Χτύπησε τὰ χέρια του ὁ Δεουδὲς τὸ ἕνα με τᾶλλο, θυμήθηκε τὴ βραδεῖα ποῦ μοιάζει νὰ στάθηκε κρίσιμη στὴ ζωὴ του, καὶ σὰ νὰ πόφερνε πάλι ὅτι πόφερε τότες, μιλῶσε κ' ἔκλαιγε συνάμα·

— «Τὸ βράδι ἐκεῖνο, σὶὲρ Γιάγκο μου, ἔχασα τὸ θάρρος μου. Ἐκλαψα, δάρθηκα, δάγκασα τὰ δάχτυλά μου ἀπὸ τὸν πόνο μου, ἔμεινα χωρὶς ὕπνο ἴσι καὶ τὸ πρωτὶ, καὶ ἴσω· πρώτη φορὰ ἡ ἀπελπισία μ' ἔκαμε νὰ καταλλάβω ποῦ με κατάντησε ὁ κόσμος καὶ νὰ τονὲ βλαστημήσω. Θυμήθηκα τὴν ἀστοργία του, γιὰτὶ τοῦ ζήτησα δουλειὰ γιὰ νὰ κερδίσω τίμια ἕνα κομμάτι ψωμί, ποῦ τᾶξίξα καὶ εἶχα δικαίωμα νὰ τὸ ζητήσω, καὶ ποῦ μποροῦσε νὰ μοῦ τὸ δώση χωρὶς καμιά ζημία του. Μὰ μοῦ τὸ ἀρνηθήκανε, οἱ μεγάλοι ἀπὸ ἀναισθησία, οἱ μικροὶ ἀπὸ φτόνο. Καὶ ὕστερα με περιφρονήσανε κιόλας γιὰ τὴ δυστυχία ποῦ βρέθηκα, ἴδιοι τους ἀφτοὶ ποῦ γενήκανε ἀφορμὴ νὰ δυστυχίσω, ποῦ γενήκανε ἀφορμὴ τότες φορὲς νὰ σθήσουνε τὰ γλυκὰ τὰ ὄνειρά μου, οἱ ἐλπίδες μου οἱ χρυσές. Καὶ νὰ εἶμουνε μόνο ἐγώ! Ἀχ! εἴτανε κ' ἡ μαννούλα μου. Ἀφτοὶ ὅμως με

κάμανε άλίκανο νά δώσω ένα κώνε ποτήρι νερό στή μάννα μου, στή δύστυχη τήν ήρώτσα, πού θυσίασε τά πάντα γιά τούς άλλους, πού έδω κ' ένα χρόνο ακόμη, μέ τώ ένα ποδάρι στόν τάφο, πολεμοῦσε κι άγωνιζότανε γιά τούς άνάξιους, χωρίς νά βγάλη κανένα παράπονο γιά τή σκληρή και τήν άπονη τύχη της, παρ' όντε νά θλιβεται πώς θά πεθάνη πιά, πώς τότες δέ θά μπορῇ νά τρέχη νά βοηθῇ τούς δικούς της, νά βοηθῇ τώ παιδί της!»

Κλάμα δέν εΐτανε, όσο εΐτσι μιλούσε ό Δεουδές, εΐτανε σωστό αναφυλλητό πού λές νά τού ξεσκιζε τά στήθια του σέ δυό κομμάτια. "Εδγαλε τώ μαντίλι του, στέγνωσε τά μάτια του και εξακολούθησε ήσυχά ήσυχα.

— «Πρέπει όμως άπαρχής και μέ συντομία νά νάκούσης τήν ιστορία της μάννας μου και τή δική μου.»

Και άρχισε. Από τότες και ως τώ τέλος πηγάει κάτι πολύ περίεργο. Ίσια μέ και ό λόγος του υπερδεμένος, άσυνταχτος, άσυνέδετος. Μού τή ξεφούρνιζε χωρίς συνέχεια, σά νά τού πολεμούσανε, σά νά τού πολιορκούσανε όσα έπαθε, όλα μαζί, τώ κεφάλι του, σά νά τού τώ κάνανε άνω κάτω. Ίσως άφτό, έπειδή ό δύστυχος, σωριάζοντας ένα ιστορικό άπάνω σέ μιá σκέψη και μιá σκέψη άπάνω σ' ένα ιστορικό, πάσχιζε νά φτάσῃ σέ κανένα συμπέρασμα πού νά μού ξεγγήσῃ τώ φένο του και ή ξεγγήγη δύσκολη, άφού άπικιτόσε κάποια φιλοσοφία, δέν είχε όμως τή συνήθεια νά φιλοσοφῇ, δέν ασκήθηκε, σκούνταφτε, σφόρτιζωνε τώ νοῦ του, ενώ άμα ό λόγος γιά τά γνωστά του τά φαιμελικά, τά σπιτικά του, τή μάννα του, τόν μπαμπά του, όσο κι άν τού καίγανε τήν καρδιά, έτρεχε ή κουδέντα του νερό. Πολύ πολύ διασκεδαστικά βέβαια πώς δέ μού φανήκανε όσα μού άράδιασε. Μά τ' άγάπησε τάφτι μου, γιατί όλα τους μυρίζανε τήν αλήθεια, μιάν αλήθεια ταπεινή, άπλή, όσο θέλεις, πάντα έμως αλήθεια, κ' ένιωθες μέσα νά σπασταρῇ μιá ψυχή άθρόωπη, άν και μικρός ό άθρωπος, ό Ίδιος.

(Ακόλουθη)

ΨΥΧΑΡΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

Α. Γ. ΧΑΤΖΗΛΑΟΥ Κ. Α.

LIVRES D' OCCASION

Ίδρυθέν τῷ 1889 ὁδός Σταδίου — 34

Όλα σας τά βιβλία, έπιστημονικά και μη, θά εῦρητε καινούργη και μεταχειρισμένα εῦθηνά. Κατάλογος άποστέλλεται δωρεάν. ΑΓΟΡΑΖΟΝΤΑΙ βιβλία και βιβλιοθήκαι.

ΣΤΗ ΣΚΥΡΟ

Μού εΐπες πώς πήγες άλλους στήν Κούμη και πώς λυπήθηκες, πού δέν είδες και τή Σκύρο. Μού έδωκα τήν υπόσχεσή πώς, σάν ξαναρχόμουνα έδω, θά σοῦ γραφα και γιά τώ νησί αυτό. Και μ' εῦχαρίστησέ μου σήμερα τώ κάνω.

Γιά τή Σκύρο φεύγουν άπ' τόν Περαιά, δυό φορές τή βδομάδα βαπόρια. Πιάνουνε πρώτα στήν Κούμη και παίρνοντας 10 μίλλια τήν ώρα, σέ δυόμιση άπό εκεί ώρες, φτάνουνε στή Λιναριά, τώ κυριώτερο τού νησιού λιμάνι. Στήν Κούμη θά πήγες «δικά ξηράς» άπ' τώ 'Αλιθέρι. Όμορφος έ δρόμος αυτός, σάν τύχη μάλιστα κ' είναι πρασινοισμένα τ' άμπέλια, πού περνάει ανάμεσός τους. Άλλά πού βαθύτερη έντύπωση θά σοῦ αφήσῃ ή θάλασσα, πού ούτε τή φοβάσαι ούτε σέ πνάνει. Θά περάσης δίπλα άπ' τόν Κάβο-Ντόρο, τόν Καφηρέα τών αρχαίων, κ' ή μκνισμένη πνοή του, πού βαθείά αναταράζει και μέ τούς άφρούς της άσπρίζει τά γαλανά νερά, πού στάθηκαν τώ μνήμα τού γονιού τού Θησέα, θά σέ κάμῃ νά απολάψῃς και νά θαμάσης όλο τώ άγριο μεγαλείο του.

Ή Λιναριά πέφτει άριστερά της Κούμης. Είναι καλό λιμάνι, κ' έχει συνουικισμό άπό καμιά πενήντακρια σπίτια. Είναι δυό ώρες μακριά άπ' τήν πόλη της Σκύρου. Ό δρόμος, φκιασμένος άπ' τών μοναχικών τίς πατησιές, είναι στενός, άλλου άνηφορικος και άλλου Ίσιος. Περνάει άπό άμπέλια και χωράφια και φτάνοντας σέ τέλος τού δρόμου, θά ξαναγαντίσης τή Σκύρο μέ τά κάτασπρα σπίτια της. Ψηλά στενή και χαμηλά πλατύτερη. Τά σπίτια της, πού φαίνονται σά χιμένα άπ' τήν κορφή τού βουνού στίς πλαγιές του, άπλώνονται περισσότερο κατά τώ βασίλειμα και τή νοτιά. Στήν κορφή είναι ή αρχαία Άκρόπολη. Τήν εῴωνεν άλλως κλαστικό κάστρο, άπό μεγάλες εῳάγκωνες πελεκητές πέτρες και μέ πυργιά μισοστρώγυλα, και σέ μερικά μέρη διακρίνονται ακόμη τά Πάμελά τους, κ' έφτανε ως τή θάλασσα, σέ ανατολικό μέρος τού νησιού, πού άπέχει μισή ώρα άπ' τήν Πόλη.

Ή Σκύρος είναι τώ νοτιώτερο άπ' τίς Βορινές Σποράδες νησί και βρίσκεται κατά τώ άνάτελμα της Εῳδίας. Είναι περσότερο μακρό παρ' άλλό. Έχει περίμετρο 65 μίλλια. Απλώνεται άπό τώ Β. Α. σέ Β. Α. Για νά περάσῃ πεζός άπ' τώ βοριά σέ νοτιά χρειάζονται 10 ώρες και άπ' τώ άνάτελμα σέ βασίλειμα άλλες 8. Σ' ένα μέρος έμως, πού ή ανατολική και δυτική θάλασσα σχηματίζουνε κόλπους, τώ 'Αχιλλί δηλ. και τήν Καλαμίτσα, είναι τώ στε-